

Тетяна Солодовник

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами ім. академіка І. Зязюна, Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”; Харків, Україна
ORCID: 0000-0002-7772-9938
E-mail: tetiana.solodovnyk@khpi.edu.ua

Світлана Резнік

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами ім. академіка І. Зязюна, Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”; Харків, Україна
ORCID: 0000-0001-8310-1242
E-mail: svitlana.reznik@khpi.edu.ua

Наталія Серeda

кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами ім. академіка І. Зязюна, Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”; Харків, Україна
ORCID: 0000-0001-8472-0117
E-mail: nataliia.sereda@khpi.edu.ua

Ольга Ігнатюк

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами ім. академіка І. Зязюна, Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”; Харків, Україна
ORCID: 0000-0002-5710-7752
E-mail: olha.ihnatiuk@khpi.edu.ua

**ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВІ ЯКОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ПЕНІТЕНЦІАРІЇВ
ТА МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ ОФІЦЕРІВ УКРАЇНИ**

Анотація: у статті проаналізовано основні професійні функції діяльності працівників державної кримінально-виконавчої служби та військових офіцерів України, які вимагають наявності професійно важливих якостей цих фахівців. На підставі науково-педагогічних досліджень визначено та обґрунтовано комплекс професійно важливих якостей майбутніх фахівців із правоохоронної діяльності пенітенціарної системи та майбутніх військових офіцерів, а саме: лідерські якості, відповідальність, критичне мислення, стресостійкість, вольові якості, професійний саморозвиток і адекватна самооцінка.

Ключові слова: майбутні фахівці з правоохоронної діяльності пенітенціарної системи України; майбутні військові офіцери; професійна діяльність; функції професійної діяльності, професійно важливі якості майбутніх працівників державної кримінально-виконавчої системи України та майбутніх військових офіцерів; лідерські якості; відповідальність; критичне мислення; вольові якості; адекватна самооцінка; професійний саморозвиток; стресостійкість.

© Тетяна Солодовник, Світлана Резнік, Наталія Серeda, Ольга Ігнатюк, 2023

Tetiana Solodovnyk

PhD in pedagogy, associate professor, assistant professor of the department of pedagogy and psychology of social systems management by the academician I. Zyazyun, National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”; Kharkiv, Ukraine
E-mail: tetiana.solodovnyk@khpi.edu.ua

Svitlana Reznik

PhD in pedagogy, associate professor, assistant professor of the department of pedagogy and psychology of social systems management by the academician I. Zyazyun, National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”; Kharkiv, Ukraine
E-mail: svitlana.reznik@khpi.edu.ua

Nataliia Sereda

PhD in art sciences, associate professor, assistant professor of the department of pedagogy and psychology of social systems management by the academician I. Zyazyun, National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”; Kharkiv, Ukraine
E-mail: nataliia.sereda@khpi.edu.ua

Olha Ihnatiuk

doctor of science in pedagogy, full professor, professor of the department of pedagogy and psychology of social systems management by the academician I. Zyazyun, National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”; Kharkiv, Ukraine
E-mail: olha.ihnatiuk@khpi.edu.ua

**PROFESSIONALLY IMPORTANT QUALITIES OF FUTURE PENITENTIARY
SPECIALISTS AND FUTURE MILITARY OFFICERS OF UKRAINE**

Abstract: the article analyzes the main professional functions, which require the presence of professionally important qualities, of the penitentiary workers in the state criminal-executive service of Ukraine as well as military officers. On the basis of scientific and pedagogical research, a set of professionally important qualities of future law enforcement specialists of the penitentiary system and military officers is determined and substantiated, namely, leadership qualities, responsibility, critical thinking, stress resistance, willpower, professional self-development and adequate self-esteem.

Key words: future law enforcement specialists of the penitentiary system of Ukraine; future military officers; professional activity; functions of professional activity, professionally important qualities of future employees of the state criminal enforcement system and military officers of Ukraine; leadership qualities; responsibility; critical thinking; willpower; adequate self-esteem; professional self-development; stress resistance.

Tetiana Solodovnyk, Svitlana Reznik, Nataliia Sereda, Olha Ihnatiuk

An extended abstract of a paper on the subject of:
“Professionally important qualities of future penitentiary specialists and future military officers of Ukraine”

Problem setting. Reforming of the command and control system of Ukraine and state criminal-executive service and military bringing them closer to European standards

requires new approaches to the formation of the professionally important qualities of law enforcement officers and military officers. Considering the specific and complex activities of penitentiary service specialists and military officers, there appears a need to improve their professional qualities in accordance with statutory international conditions.

Recent research and publications analysis. The problems of professional training of the specialists of the penitentiary service of Ukraine are considered in the researches of V. Anishchenko, O. Beznosyuk, O. Konopatska, and O. Togochnyskyi. The works of A. Boyko, G. Hlpyavko, V. Yagupov, etc., are devoted to improving the professional training of future officers in higher military educational institutions. The issues of professionally important qualities of future specialists were reviewed by I Beh, O. Kokun, O. Moroz, T. Suschenko, L. Khomych; of future penitentiaries – by O. Bogatyreva, O. Duka, T. Kushnirova; of future military officers – by O. Kokun, A. Turchynov etc.

Certain aspects of professional training are highlighted in the works of O. Miroshnychenko, O. Mitroshkina, O. Sakhnik, O. Timchenko, I. Horbach, O. Ignatiuk, S. Reznik, O. Romanovsky, and N. Sereda.

Paper objective. The determination of the set of professionally important qualities of future law enforcement specialists of the penitentiary system and future military officers of Ukraine remains insufficiently researched.

Paper main body. The purpose of the article is to highlight, on the basis of theoretical analysis, and scientifically substantiate the set of professionally important qualities of future law enforcement specialists of the penitentiary system and future military officers of Ukraine.

Presentation of the main material. The professional activity of future law enforcement specialists of the penitentiary system and future military officers of Ukraine is complex and multifunctional. The main

goal of this activity is to ensure the security of the state and its citizens. Performing this main type of activity, law enforcement officers and military officers simultaneously implement many other professionally important functions.

One of the leading functions of the penitentiary service representatives is human rights protection in accordance with the tasks of the state policy in this sphere. The primary function of a military officer is to provide security and protect the nation from external threats, such as aggression above all, but they can also do their job in cases of terrorism, emergencies or other forms of violence.

Another, but no less complex and important, is the organizational function of professional activities of penitentiary workers and military officers. The professional duty of the employees of the state criminal-executive system of Ukraine is the organization of educating influence on convicts depending on the law violation, also the organization of punishments execution, the coordination of the activities of the penitentiary system units, the organization of the activities of the law enforcement officers' team and interaction between them. The organizational function of military officers is to plan, make decisions and perform professional tasks related to the combat and mobilization readiness of military units.

Another function is educational or socio-pedagogical. The penitentiary worker, creating an educational influence on perpetrators, must, first of all, be an example for them, a role model, must confirm own words and judgments with own actions and the whole life. A military officer shall exercise educational and pedagogical competence in cooperation with subordinates of the respective military unit. Training and education are an integral part of support of troops in a state of combat readiness.

The performance of the above-mentioned functions presupposes the need for high-quality communication of both penitentiary and military officers in the course of their professional activities.

The next function or feature of the professional activity of the military officers and the employees of the state criminal-executive service of Ukraine is extreme conditions. Tense and difficult-to-predict conditions of the professional activity turn out to be stress-producing factors that cause anxiety and negatively affect physical and mental health of law enforcement officers and military officers. Therefore, it is necessary to take measures for their prevention. Officers have to be able to resist stresses of various origins, to be staid, to be able to control negative emotions, to switch to such activities such as sports, hobbies, active recreation, communication with relatives and friends. They restore moral and mental forces of the body and engage in intellectual, physical and inner self-development.

A set of psychological qualities is determinant among the set of professionally important qualities of law enforcement officers and military officers, because they ensure psychological readiness to perform official duties. At the same time professional qualities can only be theoretical in nature, and do not support the high-quality performance of official duties, also do not provide professional formation and development of specialists of the above-mentioned activities.

The conducted analysis of scientific works allowed highlighting the following qualities. First of all, these are the leadership qualities of a specialist's personality, determined by the performance of organizing and management functions. The performance of the penitentiary workers professional functions involves daily interaction with perpetrators, their re-education and re-socialization, which is possible only under conditions of leadership qualities presence in penitentiary system employees. A future military officer can be particularly effective with a combination of formal authority and moral and psychological leadership influence on subordinates.

The next quality is responsibility. With regard to the responsibility of the

employees of the state criminal-executive system of Ukraine, this quality ensures the effective performance of professional activities, a critical and at the same time humane attitude towards perpetrators, also awareness of the importance of educational influence on criminals using psychological and pedagogical methods, help to convicts to get on the path of correction and return to normal life. The main thing for a military officer is the formed sense of personal responsibility for the state, citizens and life of their subordinates.

The critical thinking of a specialist is a type of thinking determined by the nature of the activity and the features of the performed tasks. The presence of such an important quality helps to effectively carry out professional duties, to separate from difficult working conditions in order to perform official activities, to understand social importance and to bear responsibility for certain decisions, actions and deeds.

An important professional quality of the penitentiary system employees and military officers is also stress resistance. The activity of law enforcement officers in the penitentiary system and military officers is extremely difficult. So, they must have the ability to manage their own emotional states, to maintain tolerance, patience and humanity for a long time towards other people, to switch from negative emotions to positive ones, to possess self-regulation, and to look for ways and means to restore the resources of own state of mind to maintain health and quality of life.

Another professional quality of a specialist is volitional qualities of personality. The activity of penitentiary workers and military officers requires extraordinary willpower due to its richness by problems, difficulties, and complexity of decision-making in extreme conditions that affects people's safety.

The professional activity of a specialist in any field requires an individual self-development, which ensures the success and efficiency of this activity, increases the

level of professionalism, and promotes professional and personal self-realization.

Adequate self-esteem is determinative in the set of professionally important qualities since the professional activity of employees of the state criminal-executive service of Ukraine has a number of specific features related to interaction with perpetrators, the need to carry out punishments, the ability to possess authority when the limits of what is allowed disappear and destructive changes in the personality of law enforcement officers may occur. The ability of future military officers to adequately identify their strengths and weaknesses, work on shortcomings, make

more effective decisions, improve themselves, and consciously build their career depends on adequate self-assessment.

Conclusions of the research. *The conducted research made it possible to determine and scientifically substantiate the professionally important qualities of penitentiary workers and military officers of Ukraine, to which we include leadership qualities, responsibility, critical thinking, stress resistance, strong-willed qualities, professional self-development and adequate self-esteem, which affect the quality and efficiency of the performed activities and self-perception in the profession.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Реформування державної кримінально-виконавчої системи та системи управління військами України, наближення їх до європейських стандартів вимагає нових підходів до формування професійно важливих якостей працівників із правоохоронної діяльності та військових офіцерів. Зважаючи на специфічну і складну діяльність фахівців пенітенціарної служби та військових, виникає потреба в удосконаленні їхніх професійних якостей відповідно до нормативних міжнародних вимог.

Значущість якісної професійної підготовки представників пенітенціарної служби обумовлена їхньою діяльністю щодо забезпечення захисту громадян від соціально небезпечних осіб: шахраїв, убивць та інших правопорушників. Виконання професійних обов'язків фахівцями із правоохоронної діяльності потребує наявності певного комплексу властивостей та особистісних характеристик працівника, завдяки яким ця діяльність буде реалізовуватися на високому рівні, ефективно і, що надзвичайно важливо, на гуманних засадах. Державна політика нашої країни спрямована на забезпечення демократичних, правових та соціальних стандартів Європейського Союзу, тому пріоритетним напрямом удосконалення професійного комплексу якостей особистості правоохоронців є створення умов для повернення ув'язнених до суспільства і правових норм життєдіяльності.

Необхідність високоякісної підготовки майбутніх військових офіцерів визначається їхньою відповідальністю за захист суверенітету та територіальної цілісності країни та забезпечення безпеки її громадян. Під час військової освіти у них розвиваються якості та здібності, необхідні для ефективного управління підрозділами, ресурсами та військовими операціями. В сучасному військовому середовищі, де природа війни постійно розвивається та стає все складнішим планування та виконання військових завдань, розвинені професійні важливі якості офіцера можуть стати одним із значущих факторів здобуття перемоги та військових успіхів. В сучасних умовах повномасштабної військової агресії Росії проти України ця тема набуває особливої актуальності та гостроти.

Наявність як у майбутніх фахівців-пенітенціаріїв, так і у майбутніх військових офіцерів такої місії, яка пов'язана із захистом держави та її громадян, дозволяє проаналізувати та визначити загальні професійно важливі якості цих двох груп фахівців. Крім того, в сучасних умовах

війни в Україні є сфера, в якій перетинається діяльність цих фахівців, а саме – поводження із військовополоненими відповідно до Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року, Указу Президента України “Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки” та сучасних норм міжнародного гуманітарного права.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано розв’язання цієї проблеми і на які спирається автор. Проблема професійної підготовки фахівців пенітенціарної служби України присвячені дослідження В. Аніщенко, О. Безносюка, О. Конопацької, О. Тогочинського, С. Чебоненка [1, 2, 3, 4] та інших науковців; питанням професійно значущих якостей майбутніх пенітенціаріїв – дослідження О. Богатирьова, О. Дука, Т. Кушнірова [5, 6, 7]. Удосконалення професійної підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах розглянуто у роботах О. Бойка, Г. Хлипавка, В. Ягупова тощо [8, 9, 10], формування у них різноманітних якостей – роботах О. Кокуна, А. Турчинова тощо [11, 12].

Окремі аспекти професійної підготовки, зокрема психологічні особливості професійної діяльності фахівців, висвітлено у дослідженнях О. Мірошниченко, О. Мітрошкіної, О. Сахнік, О. Тімченка [13, 14, 15, 16]; окремим аспектам, зокрема лідерському потенціалу майбутніх працівників із правоохоронної діяльності та майбутніх офіцерів присвячено праці І. Горбача, О. Ігнатюк, С. Резнік, О. Романовського, Н. Середи [17, 18, 19, 20, 21] та інших вчених. Отже, окремі напрямки професійної підготовки офіцерів та військових були проаналізовані у наукових працях фахівців, проте основні професійні функції діяльності працівників державної кримінально-виконавчої служби та військових офіцерів України не здобули певної структурованості, відсут-

нім є й узагальнення затребуваних їхніх якостей, формуванням комплексу професійно важливих якостей, зокрема запит на які викликано підвищеною затребуваністю цих фахівців в умовах воєнного стану.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Недостатньо дослідженим залишається визначення комплексу професійно важливих якостей майбутніх фахівців із правоохоронної діяльності пенітенціарної системи та майбутніх військових офіцерів України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є виділення на основі теоретичного аналізу та наукове обґрунтування комплексу професійно важливих якостей майбутніх фахівців із правоохоронної діяльності пенітенціарної системи та майбутніх військових офіцерів України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Професійна діяльність фахівців із правоохоронної діяльності пенітенціарної системи та майбутніх військових офіцерів України є складною й багатофункціональною, й основна мета цієї діяльності полягає у забезпеченні безпеки держави та її громадян. Виконуючи цей основний вид діяльності, правоохоронці та військові паралельно реалізують багато інших професійно важливих функцій.

Так, одна з провідних функцій представників пенітенціарної служби носить правоохоронний характер відповідно до завдань державної політики у цій сфері, тобто працівники представляють закон й мають владні повноваження; забезпечують правопорядок; виконують вироки, постанови і ухвали суду; забезпечують дотримання прав людини і громадянина; запобігають вчиненню кримінальних правопорушень та дисциплінарних проступків у органах і установах виконання покарань та слідчих ізоляторах; здійснюють контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з

випробуванням або умовно-достроково; організовують навчання засуджених та залучають їх до праці [22].

Провідною функцією військового офіцера є забезпечення безпеки та захисту нації від зовнішніх загроз, передусім таких як агресія, але вони можуть виконувати свої функції також у випадках тероризму, надзвичайних ситуацій чи інших форм насильства. Військові офіцери відіграють важливу роль у забезпеченні готовності збройних сил реагувати на будь-які потенційні загрози суверенності країни, вони відповідають за підготовку, оснащення, розгортання військ, забезпечення наявності у підлеглих навичок і ресурсів, необхідних для ведення бойових дій.

Іншою, проте не менш складною та важливою є організаційна функція професійної діяльності пенітенціаріїв та військових офіцерів. Зокрема, проблему організаційно-правових засад формування та функціонування персоналу установ виконання покарання виділено у дослідженні А. Галає [23]. Професійним обов'язком працівників державної кримінально-виконавчої системи України є організація виховного впливу на засуджених залежно від правопорушення, організація здійснення покарань, узгодження діяльності підрозділів пенітенціарної системи, організація діяльності колективу правоохоронців і взаємодії між ними.

Організаційна функція військових офіцерів полягає у плануванні, прийнятті рішень і виконанні професійних завдань, пов'язаних із бойовою та мобілізаційною готовністю військових підрозділів. Вони повинні надавати розпорядження своїм підлеглим, мотивувати їх досягати поставлених цілей, контролювати та коректувати хід виконання своїх розпоряджень та рішень. Військові офіцери мають розробляти стратегію та тактику, координувати розгортання військового підрозділу, забезпечувати взаємодію на всіх рівнях військового управління.

Наступна функція, яка належить до обов'язкових у діяльності правоохоронців

та офіцерів, – це виховна або соціально-педагогічна. Фахівець пенітенціарної служби, здійснюючи виховний вплив на правопорушників, повинен бути для них прикладом, взірцем для наслідування, підтверджувати свої слова й судження і власними діями, і усім своїм життям, на чому наголошують дослідження [24, 25]. Наявність у пенітенціаріїв таких якостей як професійний обов'язок, честь, гідність, рішучість у прийнятті рішень, принциповість, толерантність, гуманізм забезпечує повагу серед колег, покращує моральний образ офіцера, і тим самим підсилює виховний вплив на осіб, що відбувають покарання. Завдяки створенню і підтримці особистого авторитету офіцера-правоохоронця здійснюється вивчення й розкриття справжніх мотивів злочинних вчинків засуджених, надання психологічної допомоги на різних етапах відбування покарань, а далі здійснюється соціально-психологічна робота з виправлення та виховання особистості правопорушників, а також відбувається їхня ресоціалізація.

Військовий офіцер проявляє свою виховну та педагогічну компетентність у взаємодії з підлеглими та тими особами, що входять до відповідного військового підрозділу. Навчання та виховання є невід'ємними складовими підтримки військ у стані бойової готовності. Військові навчання допомагають розвивати та удосконалювати професійні знання й уміння, необхідні для ефективного виконання військовими своїх обов'язків, воно може включати тактичні заняття, удосконалення ефективної взаємодії, фізичної підготовки, володіння зброєю, бойовими і технічними засобами тощо. Виховні функції офіцера включають забезпечення дотримання суворої дисципліни, високого морально-виховного стану, почуття відповідальності у підлеглих. Необхідним є також правове виховання, яке включає поведення із військовополоненими із дотриманням міжнародних норм та передача їх для подальшого нагляду до пенітенціарної системи України.

Виконання професійних функцій зумовлюють необхідність якісного спілкування як пенітенціаріїв, так і військових офіцерів у процесі професійної діяльності.

Співробітники державної кримінально-виконавчої системи України мають бути здатними ефективно комунікувати з колегами і правопорушниками, що обумовлюється певними специфічними особливостями, а саме: статусно-рольовими відносинами між колегами і правопорушниками, відсутністю відкритості й довіри до співрозмовника, виникненням конфліктних ситуацій різного характеру, особистим контактом зі злочинцями, їх родичами та батьками, постійним контролем за власними емоціями і висловлюваннями. Як слушно зауважує А. Квітка, “під час професійних контактів із засудженими офіцер має намагатися розуміти їхні мотиви, спонування, установки, емоційний стан, неготовність і небажання будувати позитивні відносини із співрозмовниками” [26, с. 82], проте таке спілкування негативно впливає на самооцінку та психічний стан правоохоронців і в деяких випадках призводить до стресів, професійних деформацій, емоційного і професійного вигорання.

Професія офіцера передбачає взаємодію з людьми різного походження та з різними стилями спілкування. Незалежно від того, чи йдеться про спілкування з колегами, начальниками чи підлеглими, ефективне спілкування має важливе значення для побудови довіри, підтримки безпеки та досягнення успішних результатів у всіх аспектах їхньої роботи. Навички ефективного спілкування мають вирішальне значення для того, щоб офіцери могли забезпечити виконання військового завдання, лаконічно та зрозуміло надавати розпорядження, координувати свої зусилля, працювати в команді. Це вимагає вміння активно слухати, використовувати ефективні вербальні й невербальні засоби комунікації, розуміти співрозмовника, чітко передавати ідеї та надавати конструктивний зворотний зв'язок. Важливим

у роботі офіцера є й дотримання законів і нормативних актів, одночасно відстоюючи права людей. Під час взаємодії з особами, які є військовополоненими або перебувають під слідством, офіцери повинні спілкуватися твердо, але з дотриманням гуманітарних норм. Це допомагає врегулювати потенційно нестабільні ситуації та уникнути непотрібних конфліктів.

Ще однією особливістю професійної діяльності військових офіцерів та працівників державної кримінально-виконавчої служби України є екстремальні умови, в яких здійснюється їхня діяльність. До таких умов можна віднести ризик для здоров'я і навіть життя, загроза фізичних ушкоджень, психофізичні перевантаження тощо. Для пенітенціаріїв-правоохоронців такі умови включають готовність застосувати зброю, негативний морально-психологічний тиск із боку правопорушників та їхніх родичів, необхідність постійно контролювати взаємодію і спілкування із засудженими, непривабливість професії для соціуму. Для військових – це постійна небезпека на полі бою, невизначеність ситуації, тиск часу та вимог, підвищена відповідальність тощо.

Такі напружені та важкопрогнозовані умови професійної діяльності постають стресогенними факторами, що викликають тривожність і негативно впливають на фізичне і психічне здоров'я як військових офіцерів, так і правоохоронців, тому необхідно вживати заходів щодо їх профілактики, вміти протистояти стресам різного походження, бути врівноваженим, вміти контролювати негативні емоції, переключатися на такі види діяльності як заняття спортом, хобі, активний відпочинок, спілкування з рідними й друзями, що відновлюють моральні психічні сили організму, займатися інтелектуальним, фізичним і духовним саморозвитком. Зокрема, ми цілком погоджуємося з твердженням П. Дармограя, який зазначає, що “для виконання завдань професійної діяльності офіцера пенітенціарної служби мають відрізняти такі характеристики, як дисциплі-

нованість, внутрішня зібраність, готовність і здатність долати труднощі професійної діяльності, тривалі фізичні навантаження без зниження професійної працездатності” [24, с. 54].

Зважаючи на такі надскладні умови діяльності, працівники державної кримінально-виконавчої служби та військові офіцери України повинні володіти певним комплексом професійно важливих якостей, що допоможуть ефективно виконувати службові обов’язки і долати негативні фактори, які з’являються у роботі щодня.

До моменту визначення комплексу професійно важливих якостей працівників пенітенціарної служби та військових офіцерів України необхідно розглянути поняття “професійно важливі якості” представників різних професій у науковій літературі та погляди дослідників на його зміст. Так, М. Петрова та С. Гура розглядають “професійно важливі якості (ПВЯ) особистості як комплекс найважливіших індивідуально-психологічних та психофізіологічних особистісних властивостей людини, які достатні та необхідні для успішного виконання діяльності на нормативному рівні” [27]. Тобто автори як провідні виділяють саме психологічні характеристики особистості фахівця.

Черненко Н. визначає ПВЯ як основу будь-якої діяльності й важливу умову успішності навчання та ефективної реалізації професійної діяльності [28, с. 57]. Вона виділяє професійно важливі якості як основну умову успішного виконання професійних обов’язків.

Гурська О., розглядаючи ПВЯ майбутніх фахівців із інформаційних технологій, вважає їх комплексом особистісних властивостей, індивідуальних психофізіологічних і соціально важливих якостей, які сприяють успішному виконанню фахової діяльності, ефективному розв’язанню професійних завдань, особистісно-професійному зростанню й удосконаленню [29]. Авторка, крім особистісних і психофізіологічних характеристик, виокремлює й соціальні якості людини,

що впливають як на ефективне виконання професійної діяльності, так і на особистісний розвиток й саморозвиток особистості в обраній професії.

Таким чином, наведені визначення різних науковців поняття “професійно важливі якості” дозволяють зробити висновок, що усі вчені акцентують увагу саме на психологічних та психофізіологічних якостях особистості фахівця, які виступають важливою умовою виконання професійної діяльності, додаючи до них й соціально важливі якості.

Ми погоджуємося з О. Гурською щодо виокремлення таких ПВЯ особистості як соціальні, тому що будь-яка професія передбачає, окрім виконання суто професійних функцій, обов’язкове спілкування працівників у колективі, а також взаємодію з іншими членами суспільства, обумовлену специфікою тієї або іншої професійної діяльності. Відповідно до виконання службових обов’язків представників державної кримінально-виконавчої служби України, то це взаємодія не тільки з колегами, а й з засудженими та їхніми рідними й близькими. Наявність соціальних якостей у таких фахівців забезпечує успішне здійснення професійної діяльності і сприяє збереженню психічного здоров’я працівників пенітенціарної служби.

Теоретичні та практичні дослідження професійно важливих якостей фахівців почалися у ХХ ст. і тривають до сьогодення. Відповідно існує два окремих напрями щодо визначення та аналізу професійно важливих якостей фахівців. Перший із них ґрунтується на психофізіологічному аналізі професій із метою створення професійного відбору кадрів, професійного навчання, запобігання втомленості та інших відхилень, що можуть виникнути у процесі виконання професійної діяльності, другий напрям наукових розробок передбачає класифікацію професій для подальшого їхнього проектування. На підставі цього виділився професіографічний підхід до формування особистості фахівця, який дозволяє виді-

ляти сукупність науково обґрунтованих вимог до представників певної професії, він отримав назву професіограма, а саме “опис професії, що розкриває зміст професійної праці, а також вимог, які вона ставить перед людиною; складається на основі аналізу змісту професійної діяльності і містить загальну характеристику професії та вимоги, що ставить вона до людини” [30, с. 178]. Професіограма складається окремо до кожної професії і в ній зазначається, якими саме якостями повинен володіти фахівець і чи відповідає він означеним вимогам певної професійної сфери.

Як зазначають науковці [31, 32] важливою частиною професіограми виступає психограма, яка є комплексом вимог до психіки людини, що висуває та або інша професійна діяльність. Недостатньо володіти тільки набором певних якостей та особистісних характеристик відповідної професії, повинні бути наявними певні психічні якості в особистості фахівця для того, щоб він володів готовністю успішно виконувати службові обов’язки і не був схильний до різного роду деформацій, стресів і професійного й емоційного вигорання, використовуючи психофізіологічні резерви власного організму.

Уйсімбаєва Н., аналізуючи ПВЯ фахівців, виділяє наступні:

- професійну самостійність як здатність виконувати вимоги, що висуваються спеціальністю, вміння самостійно планувати, виконувати та контролювати власну діяльність, ініціативність;

- логічність та оперативність мислення як здатність швидко знаходити оптимальне вирішення професійних завдань;

- креативність, що проявляється в гнучкості й оригінальності мислення, творчій ініціативі, винахідливості у професійній діяльності;

- професійну мобільність, що передбачає здатність до прийняття швидких раціональних рішень, готовність до зміни професійних завдань і ситуацій;

- комунікативність, що полягає у спрямованості на спілкування, виявленні зацікавленості щодо людей, рефлексії, толерантності;

- відповідальність як зважене, серйозне ставлення до своїх вчинків;

- самопізнання та самовдосконалення як особистості та професіонала;

- індивідуальність, що розглядається як здатність до найбільш повного особистісного самовираження та наявність індивідуально неповторних особливостей;

- здоров’я, що має своєю основою збереження й розвиток психічних та фізіологічних функцій, оптимальної працездатності й соціальної активності [33, с. 320]. Виділені дослідницею особистісні якості є важливими для здійснення будь-якої професійної діяльності та їх наявність допоможе фахівцю у професійному становленні. Слід звернути увагу на такі якості: креативність, самопізнання та самовдосконалення, відповідальність, індивідуальність, здоров’я, що належать до психічної та особистісної сфери людини, аніж суто професійної компетентності, тобто ті, якими можна оволодіти під час навчання або у процесі виконання службових обов’язків.

Проаналізувавши роботи науковців, присвячені дослідженню професійної компетентності та особливостям діяльності працівників державної кримінально-виконавчої служби України, ми з’ясували, що В. Аніщенко виділяє “п’ять основних взаємопов’язаних між собою підструктур: управлінсько-організаційну, педагогічно-виховну, юридично-правову, адміністративно-економічну та режимно-оперативну” [1], які виконують представники цієї професії. Дармограй П. визначає такі види діяльності офіцера пенітенціарної служби як: управлінську, організаційну, правову, економічну, планово-фінансову, маркетингову, інформаційно-аналітичну, проектно-дослідницьку, психолого-діагностичну, методичну, консультаційну та виховно-педагогічну [24]. Також дослідник відносить до психологічних якостей офі-

цера пенітенціарної служби такі якості: швидкість і гнучкість мислення, здатність до логічного мислення, до самостійних і рішучих дій; високу спостережливість, сміливість, хоробрість, ініціативність; витривалість, самовладання, швидкість реакції, здатність гнучко реагувати на зміну умов, стресостійкість (емоційну, вольову, інтелектуальну), сильну волю, уміння контролювати й самостійно оцінювати свої вчинки та дії.

У науковій літературі немає єдиної точки зору стосовно переліку професійно важливих якостей військового офіцера. Різні дослідники обґрунтовують різноманітні якості, хоча можна відзначити певну закономірність у цих визначеннях. Зокрема, ми можемо погодитись із думкою О. Кокуна, який визначив такі групи якостей, необхідних майбутньому офіцеру для успішної управлінської діяльності: особистісні, мисленнєві, мотиваційні, емоційно-вольові, комунікативно-організаційні [11]. Натомість, О. Бойко визначає наступні якості майбутнього військового офіцера: “цілеспрямованість; наполегливість; ініціативність; відповідальність; відданість військовій справі; небайдужість; емпатичність; комунікативність” [8, с. 11]; Турчинов А.: “відповідальність, емоційно-вольова стійкість, вимогливість, дисциплінованість, здатність до рефлексії” [12, с. 10].

Таким чином, проведений аналіз робіт, присвячених особливостям професійної діяльності та професійно важливим якостям працівників пенітенціарної служби та військових офіцерів, дозволив нам виділити наступний комплекс професійно важливих якостей фахівців цих галузей.

По-перше, це лідерські якості особистості фахівця, обумовлені виконанням організаційно-управлінських функцій. Дослідженню лідерських якостей фахівців різного профілю, як вітчизняних, так і закордонних присвячено значну кількість наукових праць, в яких доведено взаємозв'язок між наявністю лідерських якостей і успішністю професійної діяльності та кар'єрного зростання. Якщо говорити

про діяльність працівників державної кримінально-виконавчої системи України, то це провідна якість, що підтверджують дослідження І. Горбача, який зауважує, що “загальна мета роботи офіцера-пенітенціарія – це організація належного функціонування установ виконання покарань, що є основою у контексті його професійної діяльності. Відповідно виникає потреба наявності у офіцера-пенітенціарія умінь та навичок організації повсякденної діяльності та виконання завдань передусім управління, організації колективної діяльності, задля досягнення спільної мети” [17, с. 128]. Автор робить висновок, і ми з ним цілком погоджуємося, що саме лідерський потенціал може забезпечити якісне виконання організаційно-управлінських завдань професійної діяльності. Здійснення професійних функцій фахівців-пенітенціаріїв передбачає щоденну взаємодію з правопорушниками, їх перевиховання і ресоціалізацію, що можливо тільки за умов наявності лідерських якостей працівників пенітенціарної системи.

Лідерські якості є, безумовно, провідними й для професійної діяльності майбутнього військового офіцера. Так, О. Бойко підкреслює, що сутнісними характеристиками прояву лідерства у військовому середовищі є такі: “лідер веде за собою особовий склад відповідно до встановленої мети (визначеної місії); будь-який лідер повинен мати послідовників, які його визнають у військовій організаційній структурі; це завжди сфера взаємодії та інтеграції між людьми на основі довіри; ґрунтується на авторитеті, однак не завжди авторитетна людина є лідером; прояви лідерства розкриваються в подіях і ситуаціях, зокрема критичних (кризових); базується на неформальному впливові лідера і цінностях групи (команди); лідерство – це ціннісно-мотиваційний, когнітивний і поведінково-діяльнісний продукт у бутті офіцера як суб'єкта військово-професійної діяльності тощо” [11, с. 14]. Його діяльність може бути особливо ефективною саме при поєднанні

формальних владних посадових повноважень та морально-психологічного лідерського впливу на підлеглих. У такому випадку його заохочення, виховні бесіди, навчання, його розпорядження та дії, спрямовані на забезпечення досягнення цілей і виконання завдань, будуть максимально успішними.

Наступна якість, яку ми виділяємо серед професійно важливих у діяльності правоохоронців та військових офіцерів, це відповідальність. Така інтегральна якість особистості є об'єктивною умовою якості та доцільності діяльності людини як професіонала й особистості, вона стосується усіх сфер життя, професійного, особистого, суспільного, духовного. Особистість, маючи серед своїх індивідуальних характеристик таке складне утворення, стає свідомим членом суспільства, який несе відповідальність за власні дії й вчинки, за виконання професійних обов'язків, усвідомлене ставлення до соціальної значущості відповідно до умов професійної діяльності, і взагалі за всі суспільні процеси, що відбуваються навколо.

Відповідальність працівників державної кримінально-виконавчої системи України забезпечує ефективне виконання професійної діяльності, вимогливе і водночас гуманне ставлення до правопорушників, усвідомлення важливості виховного впливу на злочинців із використанням психолого-педагогічних технологій, допомога засудженим стати на шлях виправлення й повернутися до нормального життя.

Майбутній військовий офіцер несе особисту відповідальність за прийняті рішення, за виконання військових, зокрема бойових завдань, за дисципліну, стан служби, бойову готовність підпорядкованого військового підрозділу, за додержання вимог законів і статутів Збройних Сил України, за матеріально-технічне забезпечення підрозділу тощо. Але головне для офіцера – сформоване почуття особистої відповідальності за державу, громадян та життя своїх підлеглих.

Критичне мислення фахівця – це вид мислення суть якого полягає у прий-

нятті обґрунтованих та раціональних рішень, які обумовлені різностороннім аналізом, характером діяльності та особливостями виконуваних завдань. У процесі діяльності людина мислить фаховими поняттями, вирішує професійні проблеми, приймає рішення щодо виконання завдань різної складності, піддає критичному аналізу інформацію, перевіряє надійність джерела інформації – таким чином у неї формується професійне критичне мислення, яке допомагає подальшому вдосконаленню особистості як фахівця і підвищенню рівня його професіоналізму.

Критичне мислення працівників пенітенціарної служби має багато специфічних рис, таких як екстремальні, іноді невизначені умови праці, прийняття складних рішень, нестандартних ситуацій, постійне спілкування з правопорушниками, адвокатами, родичами, що вимагає серйозних інтелектуальних зусиль та здатності враховувати різносторонні фактори від пенітенціаріїв. Наявність такої важливої якості допомагає ефективно здійснювати професійну діяльність, абстрагуватися від складних умов праці задля виконання службових обов'язків, розуміти соціальну важливість і нести відповідальність за ті або інші рішення, дії та вчинки.

Критичне мислення майбутнього військового офіцера дозволяє враховувати стратегічні та тактичні фактори та приймати обґрунтовані рішення на основі ретельного та різностороннього аналізу інформації. Це важливо для планування та виконання військових завдань, а також для прийняття швидких рішень в умовах невизначеності на полі бою. Критичність мислення означає здатність майбутнього фахівця піддавати раціональним сумнівам певні дані, перевіряти достовірність джерел та інформації, враховувати різноманітні фактори, глибоко аналізувати, а, отже, ефективно виконувати професійні обов'язки.

Важливою професійною якістю майбутніх працівників пенітенціарної системи та майбутніх військових офіцерів,

яка дозволяє здійснювати діяльність без шкоди для психічного здоров'я індивіда, виступає стресостійкість. Вона допомагає боротися з негативними емоціями та станами, адекватно реагувати на різноманітні конфлікти та долати труднощі, що виникають у процесі професійної взаємодії. Зважаючи на те, що діяльність правоохоронців пенітенціарної системи та військових офіцерів вкрай важка й перенасичена стресами різного походження, екстремальними ситуаціями, високою фізичною і психічною втомлюваністю, й вони щодня стикаються з агресією, болем, розпачем, особистим горем людей, загрозою для життя і здоров'я, ним повинні бути властиві вміння керувати власними емоційними станами, здатність тривалий час зберігати толерантність, терпимість та гуманність у ставленні до інших людей, переключатися з негативних емоцій на позитивні, володіти саморегуляцією, шукати шляхи та способи для відновлення ресурсів власної психіки для збереження здоров'я і якості життя.

Аналізуючи умови професійної діяльності майбутніх працівників державної кримінально-виконавчої системи та майбутніх військових офіцерів України, ми з'ясували, що важливу роль у їхньому професіоналізмі відіграють вольові якості особистості. До вольових якостей належать дисциплінованість, цілеспрямованість, рішучість, витримка, самостійність дій та вчинків. Наявність тих або інших вольових якостей у особистості сприяє досягненню життєвих та професійних цілей, регулює поведінку, допомагає долати труднощі різного характеру. Діяльність офіцерів-пенітенціаріїв та військових офіцерів потребує неабияких вольових якостей через її насиченість проблемами, труднощами, складністю прийняття рішень в екстремальних умовах, що впливають на безпеку людей. Від розвинених вольових якостей цих фахівців залежить їхня фізична підготовка, активна життєва позиція, сміливість та впевненість у прийнятті рішень, витримка, що безпосередньо впли-

ває на ефективність виконання службових обов'язків.

Професійна діяльність фахівця будь-якої сфери вимагає від особистості саморозвитку, що забезпечує її успішність й ефективність, підвищує рівень професіоналізму, сприяє професійно-особистісній самореалізації. В умовах сучасного швидкозмінного світу, появи нових пріоритетів у життєтворчості суспільства, підвищення відповідальності за результати діяльності різноманітних соціальних та правових інститутів, готовності до виконання службових обов'язків, професійний саморозвиток особистості є не бажаною, як було раніше, а обов'язковою професійно важливою якістю. Як майбутні фахівці-пенітенціарії, так і майбутні військові офіцери повинні бути готовими постійно розвиватися в обраній професії, знати свої індивідуально-психологічні особливості й доцільно їх використовувати, підвищувати професіоналізм, усвідомлювати соціальну значущість і важливість виконуваної діяльності, вчитися у старших і більш досвідчених колег, у разі необхідності звертатися до фахової літератури, будувати власну траєкторію професійного саморозвитку і самореалізації.

Адекватна самооцінка, на перший погляд, не є надто важливою якістю особистості фахівця, проте, якщо розглядати професійну діяльність працівників державної кримінально-виконавчої системи України, то у комплексі професійно важливих якостей вона виступає визначальною, оскільки вона має низку специфічних особливостей, пов'язаних зі взаємодією із правопорушниками, не обхідністю виконання покарань, вмінням контролювати владні повноваження, коли зникають межі дозволеного і можуть відбуватися деструктивні зміни в особистості правоохоронців. Від адекватної самооцінки пенітенціаріїв залежить впевненість у власних можливостях, діях і вчинках, успішність виконання професійних функцій, регуляція поведінки і поводження з правопору-

шниками й гуманне ставлення до них, якість спілкування з колегами, висока продуктивність роботи. Адекватна самооцінка працівника дозволяє з впевненістю дивитися у власне професійне майбутнє, долати особистісні й професійні перешкоди на шляху до поставленої мети, доброзичливо ставитися до колег, сприймати себе як фахівця і прагнути до саморозвитку й самопізнання.

Адекватна самооцінка є важливою і для майбутніх військових офіцерів. Від цього залежить їхня здатність адекватно визначити свої сильні та слабкі сторони, що дозволяє офіцерам ефективно використовувати свої сильні якості, працювати над недоліками, приймати більш ефективні рішення, самовдосконалюватись, усвідомлено будувати свою кар'єру.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене теоретичне дослідження та аналіз професійних функ-

цій та умов діяльності представників державної кримінально-виконавчої системи та військових офіцерів України, дали можливість визначити та науково обґрунтувати професійно важливі якості цих фахівців, до яких ми відносимо: лідерські якості, відповідальність, критичне мислення, стресостійкість, вольові якості, професійний саморозвиток і адекватну самооцінку, які впливають на якість й ефективність виконуваної діяльності та сприйняття себе у професії. Визначені якості допоможуть особистості у професійному становленні та кар'єрному зростанні, подоланні труднощів у виконанні професійних обов'язків та розв'язанні завдань різного рівня складності. Перспективами подальшого розвитку у даному напрямі досліджень є формування професійно важливих якостей майбутніх фахівців державної кримінально-виконавчої системи та у майбутніх військових офіцерів України у процесі професійної підготовки.

Список літератури:

1. Аніщенко В. Інноваційні підходи щодо підготовки офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України. Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи / В. Аніщенко // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 29–30 жовтня 2019 р.). Сумський державний педагогічний університет імені А.Макаренка. – Суми. – 2019. – Т. 1. – С. 112 – 115

2. Безносюк О. Інновації в підготовці слухачів вищих навчальних закладів Державної пенітенціарної служби України / О. Безносюк // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогіка. – 2017. – Вип. 2. – [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_2_4

3. Конопацька О., Можарівський М. Формування соціально-психологічної готовності працівників Державної пенітенціарної служби України до професійної

діяльності / О. Конопацька, М. Можарівський // Науковий вісник Інституту кримінально-виконавчої служби. – 2014. – № 1. – С. 125 – 129

4. Тогочинський О., Чебоненко С. Форми та методи формування спеціальних умінь та навичок з урахуванням стилевих особливостей навчальної діяльності майбутніх офіцерів пенітенціарної системи / О. Тогочинський, С. Чебоненко // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки. – 2017. – № 4. – С. 427 – 440

5. Богатирьова О. Служба пробації як аналог кримінально-виконавчої інспекції / О. Богатирьова // Монографія. – Київ: “МП Леся”. – 2012. – С. 320

6. Дука О. Вимоги до персоналу державної кримінально-виконавчої служби України: професійний та морально-етичний аспекти / О. Дука // Юридична психологія. – 2015. – № 1. – С. 120 – 128

7. Кушнірова Т. Професійно-психологічна підготовка працівників ДКВС

- щодо нейтралізації негативних психічних станів та профілактики суїцидальної поведінки / Т. Кушнірова // – Київ: Леся. – 2014. – С. 60
8. Бойко О. Теоретичні та методичні основи формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Збройних сил України у процесі професійної підготовки / О. Бойко // Дис. докт. пед. наук: 13.00.04. – Київ. – 2021. – С.826
9. Хлипавка Г. Формування соціальної компетентності майбутніх офіцерів служби цивільного захисту України в процесі професійної підготовки / Г. Хлипавка // Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. – Львів. – 2019. – С. 20
10. Ягупов В. Управлінська культура офіцерів як системна психолого-педагогічна проблема / В. Ягупов // Військова освіта. – 2013. – №. 2. – С. 205 – 213
11. Кокун О. Психологічна структура лідерських якостей майбутнього офіцера / О. Кокун // Вісник Національного університету оборони України. – 2012. – Т. 4. – №. 29. – С. 170 – 174
12. Турчинов А. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України у процесі професійної підготовки / А. Турчинов // Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. – Хмельницький. – 2017. – С. 20
13. Мірошніченко О. Особливості професійно-психологічного відбору кадрів до Державної кримінально-виконавчої служби України / О. Мірошніченко // Право і безпека. – 2017. – № 1 (64). – С. 140 – 145
14. Мітрошкіна О. Специфіка психологічної готовності до змін і психологічної життєздатності у працівників кримінально-виконавчої служби / О. Мітрошкіна // Право і безпека. – 2018. – № 4. – С. 118 – 125
15. Сахнік О. Психологічні аспекти дослідження готовності молодих пенітенціаристів до успішної професійної самореалізації / О. Сахнік // Вісник Національного університету оборони України. – 2014. – № 6 (43). – С. 351 – 355
16. Тімченко О. Психологічний аналіз екстремальних ситуацій у професійній діяльності працівників Державної кримінально-виконавчої служби України / О. Тімченко // Право і Безпека. – 2018. – С. 139 – 143
17. Горбач І. Шляхи формування стратегічно-діяльнісного компоненту лідерського потенціалу майбутніх фахівців Державної кримінально-виконавчої служби України / І. Горбач // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2020. – № 3. – С. 122 – 138
18. Резнік С., Ігнатюк О., Солодовник Т. Взаємозв'язок лідерського потенціалу майбутніх фахівців із правоохоронної діяльності пенітенціарної системи України з їхнею навчальною мотивацією та лідерським стилем педагогів / С. Резнік, О. Ігнатюк, Т. Солодовник // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2022. – №4. – С. 39 – 50
19. Серeda Н., Горбач І. Лідерський потенціал майбутніх фахівців Державної кримінально-виконавчої служби України. Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я / Н. Серeda, І. Горбач // Тези доповідей XXVII міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2019, 15-17 травня 2019 р.: у 4 ч. Ч. IV. За ред. проф. Сокола Є. – Харків: НТУ “ХПІ”. – 2019. – С. 353 – С. 99
20. Романовський О., Ігнатюк О., Резнік С., Солодовник Т. Концептуальні засади інноваційно-стратегічного напрямку підготовки майбутніх військових фахівців різних спеціальностей сектору безпеки, охорони, оборони у умовах освітніх трансформацій / О. Романовський, О. Ігнатюк, С. Резнік, Т. Солодовник // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2021. – № 4. – С.47 – 56
21. Ігнатюк О., Резнік С., Солодовник Т., Серeda Н. Потенціал формальної та неформальної освіти у розвитку професійної компетентності, лідерських якостей і лідерського потенціалу фахівців військо-

вих спеціальностей, фахівців з правоохоронної діяльності пенітенціарної системи України / О. Ігнатюк, С. Резнік, Т. Солодовник, Н. Серeda // Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки. – 2023. – № 1 (10). – С. 105 – 124

22. Про Державну кримінально-виконавчу службу України / Закон України від 23.06.2005 № 2713–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 30. – [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>

23. Галай А. Організаційно-правові засади формування та функціонування персоналу установ виконання покарання / А. Галай // Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. – Ірпінь. – 2004. – С. 18

24. Дармограй П. Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів державної пенітенціарної служби України у процесі фахової підготовки / П. Дармограй // Дис. канд. пед. наук. – Хмельницький. – 2017. – С. 270

25. Крейдун Н., Лактіонов О., Сорока А., Скоков С. Основи пенітенціарної психології / Н. Крейдун, О. Лактіонов, А. Сорока, С. Скоков // Навч. посіб. – Харків: ХНУ імені В. Каразіна. – 2007. – С. 140

26. Квітка А. Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України / А. Квітка // Дис. доктора філософії. – Хмельницький. – 2022. – С. 344

27. Петрова М., Гура С. Розвиток професійно важливих якостей у майбутніх працівників ДСНС України під час навчання у ВНЗ / М. Петрова, С. Гура. – 2021. – № 1 (32). – [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/7959> (ISSN Online: 2312-5829 Освітологічний дискурс).

28. Черненко Н. Формування професійно важливих якостей як базовий складник підготовки майбутніх фахівців економічної галузі, ОД / Н. Черненко. – 2021. – Вип. 32. – Вип. 1. – С. 52 – 8

29. Гурська О. Аналіз професійно важливих якостей фахівців у галузі інформаційних технологій / О. Гурська // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія. – 2016. – Вип. 9. – С. 6. DOI: 10.18372/2411-264X.9.12401.

30. Мазяр О., Кириченко В. Психологія праці : модульний курс / О. Мазяр, В. Кириченко // Навчальний посібник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. – 2014. – С. 190

31. Крушельницька Я. Фізіологія і психологія праці / Я. Крушельницька // Підручник. – Київ: КНЕУ, – 2003. – С. 367

32. Рибалка В. Психологія і педагогіка праці особистості / В. Рибалка // Посібник. – Кіровоград: Імекс-ЛТД. – 2013. – С. 136

33. Уйсімбаєва Н. Проблема формування професійно важливих якостей у майбутніх фахівців. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді / Н. Уйсімбаєва // Зб. наук. праць. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2012. – Вип. 16, книга 1. – С. 384

References:

1. Anischenko, V. (2019), “Innovative approaches to the training of officers of the State Criminal Executive Service of Ukraine. Education for the XXI century: challenges, problems, prospects”, Proceedings of the First International Scientific and Practical Conference (Sumy, October 29-30, 2019), Sumy State Pedagogical University named after A. Makarenko, Sumy, vol. 1, pp. 112 – 115

2. Beznosiuk, O. (2017), “Innovations in the training of students of higher educational institutions of the State Penitentiary Service of Ukraine”, Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Pedagogy, is. 2, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaped_2017_2_4

3. Konopats'ka, O., Mozharivs'kyj, M. (2014), “Formation of social and psychological readiness of employees of the

- State Penitentiary Service of Ukraine for professional activity”, Scientific Bulletin of the Institute of Criminal Executive Service, no. 1, pp. 125 – 129
4. Tohochyns'kyj, O., Chebonenko, S. (2017), “Forms and methods of forming special skills and abilities taking into account the style features of the educational activity of future officers of the penitentiary system”, Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Series: Pedagogical Sciences, no. 4, pp. 427 – 440
5. Bohatyry'ova, O. (2012), “Probation service as an analogue of the criminal executive inspectorate”, Monograph, Kyiv: MP Lesya, p. 320
6. Duka O. (2015), “Requirements for the staff of the State Criminal Executive Service of Ukraine: professional and moral and ethical aspects”, Legal Psychology, no. 1, pp. 120 – 128
7. Kushnirova, T. (2014), “Professional and psychological training of employees of the SPS to neutralize negative mental states and prevent suicidal behavior”, Kyiv: Lesya, p. 60
8. Boiko, O. (2021), “Theoretical and methodological bases of formation of leadership competence of future officers of the Armed Forces of Ukraine in the process of professional training”, Doctoral dissertation: 13.00.04, Kyiv, p. 826
9. Khlypavka, H. (2019), “Formation of social competence of future officers of the civil protection service of Ukraine in the process of professional training”, PhD thesis: 13.00.04, Lviv, p. 20
10. Yahupov, V. (2013), “Managerial culture of officers as a systemic psychological and pedagogical problem”, Military education, no. 2, pp. 205 – 213
11. Kokun, O. (2012), “Psychological structure of leadership qualities of the future officer”, Bulletin of the National Defense University of Ukraine, vol. 4, no. 29, pp. 170 – 174
12. Turchynov, A. (2017), “Formation of health-saving competence of future officers of the National Guard of Ukraine in the process of professional training”, PhD thesis: 13.00.04, Khmelnytskyi, p. 20
13. Miroshnychenko, O. (2017), “Features of professional and psychological selection of personnel to the State Criminal Executive Service of Ukraine”, Law and Security, no. 1 (64), pp. 140 – 145
14. Mitroshkina, O. (2018), “Specificity of psychological readiness for change and psychological viability in employees of the criminal executive service”, Law and Security, no. 4, pp. 118 – 125
15. Sakhnik, O. (2014), “Psychological aspects of researching the readiness of young penitentiaries for successful professional self-realization”, Bulletin of the National University of Defense of Ukraine, no. 6 (43), pp. 351 – 355
16. Timchenko, O. (2018), “Psychological analysis of extreme situations in the professional activity of employees of the State Criminal Executive Service of Ukraine”, Law and Security, pp. 139 – 143
17. Horbach, I. (2020), “Ways of forming the strategic and operational component of the leadership potential of future specialists of the State Criminal Executive Service of Ukraine”, Theory and practice of social systems management, no. 3, pp. 122 – 138
18. Reznik, S., Ihnatiuk, O., Solodovnyk, T. (2022), “Interrelation of the leadership potential of future law enforcement specialists of the penitentiary system of Ukraine with their educational motivation and leadership style of teachers”, Theory and practice of social systems management, no. 4, pp. 39 – 50
19. Sereda, N., Horbach, I. (2019), “Leadership potential of future specialists of the State Criminal Executive Service of Ukraine. Information technology: science, engineering, technology, education, health”, Abstracts of the XXVII International Scientific and Practical Conference MicroCAD-2019, May 15-17, 2019: in 4 parts: NTU “KHPI”, p. 353, p. 99
20. Romanovskyi, O., Ihnatiuk, O., Reznik, S., Solodovnyk, T. (2021),

“Conceptual foundations of innovative and strategic direction of training future military specialists in various specialties of the security, security, defense sector in the context of educational transformations”, *Theory and practice of social systems management*, no. 4, pp. 47 – 56

21. Ihnatiuk, O., Reznik, S., Solodovnyk, T., Sereda, N. (2023), “Potential of formal and non-formal education in the development of professional competence, leadership qualities and leadership potential of specialists in military specialties, specialists in law enforcement of the penitentiary system of Ukraine”, *Scientific Herald of Sivershchyna, Series: Education. Social and behavioral sciences*, no. 1 (10), pp. 105 – 124

22. “On the State Penitentiary Service of Ukraine” (2005), *Law of Ukraine of 23.06.2005 № 2713-IV, Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, no. 30, available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/>

23. Halaj, A. (2004), “Organizational and legal principles of formation and functioning of the staff of penitentiary institutions”, *Author's dissertation for the degree of Candidate of Law, Irpin*, p. 18

24. Darmohraj, P. (2017), “Formation of professional competence of future officers of the State Penitentiary Service of Ukraine in the process of professional training”, *Candidate of Pedagogical Sciences, Khmelnytskyi*, p. 270

25. Krejdun, N., Laktionov, O., Soroka, A., Skokov, S. (2007), “Fundamentals of penitentiary psychology”, *Guide: V. Karazin Kharkiv National University*, p. 140

26. Kvitka, A. (2022), “Formation of socio-communicative competence of future

officers of the State Criminal Executive Service of Ukraine”, *Doctor of Philosophy Thesis, Khmelnytskyi*, p. 344

27. Petrova, M., Hura, S. (2021), “Development of professionally important qualities in future employees of the SES of Ukraine during their studies at university”, no. 1 (32), available at: <http://reposit.sc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/7959>, (ISSN Online: 2312-5829 *Osvitohichnyj dyskurs*)

28. Chernenko, N. (2021), “Formation of professionally important qualities as a basic component of training future specialists in the economic sphere, OD”, *is. 32, is. 1*, pp. 52 – 68

29. Hurs'ka, O. (2016), “Analysis of professionally important qualities of specialists in the field of information technology”, *Bulletin of the National Aviation University, Series: Pedagogy, Psychology*, is. 9, p. 6. DOI: 10.18372/2411–264X.9.12401.

30. Maziar, O., Kyrychenko, V. (2014), “Psychology of work: a modular course”, *Study guide: I. Franko Zhytomyr State University*, p. 190

31. Krushel'nyts'ka, Ya. (2003), “Physiology and psychology of work”, *Textbook, Kyiv: KNEU*, p. 367

32. Rybalka, V. (2013), “Psychology and pedagogy of labor of the individual”, *Textbook, Kirovograd: Imex-Ltd*, p. 136

33. Ujsimbaieva, N. (2012), “The problem of forming professionally important qualities in future specialists. Theoretical and methodological problems of upbringing of children and pupils”, *Collection of scientific works, Kirovohrad: V. Vynnychenko Kyiv State Pedagogical University*, is. 16, book 1, p. 384

Стаття надійшла до редколегії 01.06.2023